

MATNGA ASOSLANGAN SAMARALI TA'LIM UCHUN MUHIM BO'LGAN O'QISH VA YOZISHDA AKS ETTIRUVCHI AMALIYOTLARNI RAG'BATLANTIRISH USULLARI

Xojayeva Malikaxon Nosirjon qizi

**Namangan davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi
malikakhojaeva@gmail.com**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14173097>

Annotatsiya. O'qish va yozishdagi samarali amaliyotlar matnga asoslangan samarali ta'lim uchun asos bo'lib, o'quvchilarga yanada chuqurroq jalb qilish, tanqidiy fikrlash va bilimlarni shaxsiy tajriba bilan bog'lash imkonini beradi. Ushbu maqola ushbu amaliyotlarni rag'batlantirish usullarini o'rganadi, jumladan jurnallar, tuzilgan aks ettirish savollari, tengdoshlarning fikr-mulohazalari va raqamli vositalar. Ushbu usullar o'z-o'zini anglash va analitik fikrlashni rivojlantiradi, o'qish va yozishni passiv vazifalardan faol, aks ettiruvchi o'rganish tajribasiga aylantiradi.

Kalit so'zlar: Samarali amaliyotlar, o'qish, yozish, matnga asoslangan ta'lim, tanqidiy fikrlash, jurnal yozish, tengdoshlarning fikr-mulohazalari.

Kirish. O'qish va yozishdagi samarali amaliyotlar matnga asoslangan samarali ta'limning muhim tarkibiy qismidir. Ular o'quvchilarga matnlar bilan faqat mazmunini emas, balki uning oqibatlarini, dolzarbligi va shaxsiy ahamiyatini ham hisobga olgan holda o'ylangan holda ishlash imkonini beradi. Reflektiv o'qish va yozish talabalarni ma'lumotni passiv iste'mol qilishdan tashqariga chiqishga undaydi, tanqidiy fikrlashni va chuqurroq tushunishni rivojlantiradi. Ushbu maqola o'qituvchilarning o'qish va yozish faoliyatiga aks ettirish amaliyotini qo'shishi, natijada o'quvchilarga matnlarni tushunish va o'rganish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berishning turli usullarini o'rganadi.[1] Jurnallar o'qish va yozishda fikrlashni rag'batlantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Jurnalni yuritish orqali talabalar vaqt o'tishi bilan matnlar haqidagi fikrlarini, reaksiyalarini va savollarini hujjatlashtirishlari mumkin. O'qish jurnali o'quvchilarga o'qiyotganlarida matnga javoblarini yozib olish imkonini beradi. Ular parchalarni umumlashtirishlari, notanish atamalarini qayd etishlari va shaxsiy munosabat bildirishlari mumkin. O'qish jurnallari matn bilan doimiy shug'ullanishni rag'batlantiradi, o'quvchilarga o'qish jarayonida ularning tushunchalari va fikrlarini kuzatishga yordam beradi.[2] Yozma topshiriqlarni bajargandan so'ng, talabalar o'zlarining yozish jarayoni haqida mulohaza yuritish, nima yaxshi o'tganini, qayerda kurashganini va qanday qilib yaxshilash mumkinligini baholash uchun jurnallardan foydalanishlari mumkin. Yozish tajribasi haqida fikr yuritish o'sish ongini rivojlantiradi va o'z-o'zini baholashni targ'ib qiladi, talabalarga ko'proq qasddan yozuvchi bo'lishga yordam beradi.

Tengdoshlarning fikr-mulohazalarini va muhokamalarini rag'batlantirish.

O'qish va yozishdagi samarali amaliyotlar boshqalarning nuqtai nazari bilan boyitiladi. Tengdoshlarning fikr-mulohazalari va guruh muhokamalari o'quvchilarga o'z talqinlarini ifodalash, fikrlashlarini shubha ostiga olish va turli nuqtai nazarlardan o'rganish uchun imkoniyatlar yaratadi. Tengdoshlarni tekshirish mashg'ulotlari o'quvchilarga bir-birlarining ishlarini o'qish va fikr bildirish imkonini beradi, ularni o'z yozuvlari haqida boshqalarning ko'zi bilan mulohaza yuritishga undaydi. Tengdoshlarning fikr-mulohazalari o'quvchilarni ishni tanqidiy va konstruktiv baholashga o'rgatadi, qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratadi.

O'qishlar bo'yicha sinfda yoki onlayn muhokamalar o'quvchilarni o'z tushunchalarini baham ko'rishga va boshqalarni tinglashga undaydi. Bunday fikr almashish fikr yuritishga undaydi, chunki talabalar bir nechta talqinlarni ko'rib chiqadilar va matnga o'zlarining javoblari haqida tanqidiy fikr yuritadilar.

O'z-o'zini baholash o'quvchilarning yutuqlaridan xabardor bo'lishiga yordam beradi va ularning o'rganishlari uchun javobgarlikni rag'batlantiradi. O'zlarining o'qish va yozish qobiliyatlarini baholash orqali talabalar o'z-o'zini anglash va yaxshilash uchun motivatsiyani rivojlantiradilar. Tekshirish varaqlari tushunish, tahlil qilish va yozish sifatini baholash mezonlarini beradi. Talabalar o'qish yoki yozish topshiriqlarini bajarishda o'z ish faoliyatini baholash, ular ustunlik qiladigan va yaxshilashga muhtoj bo'lgan sohalarni aniqlash uchun nazorat ro'yxatidan foydalanishlari mumkin.[3] Semestr boshida o'qishni tushunish yoki yozish sifati bo'yicha maqsadlar qo'yish va muvaffaqiyatni kuzatish talabalarni o'z yutuqlari haqida fikr yuritishga undashi mumkin. Vaqti-vaqti bilan o'z-o'zini baholash ularga o'sishga e'tibor qaratishga yordam beradi, ular yaxshilanganda muvaffaqiyat hissini uyg'otadi.

Refleksiyani qo'llab-quvvatlash uchun raqamli asboblardan foydalanish. Raqamli vositalar o'qish va yozishda aks ettirish amaliyotini rag'batlantirishning ko'p qirrali usullarini taqdim etadi. Ular o'quvchilarga matnlar bilan o'zaro aloqada bo'lish, fikrlarni tartibga solish va o'rganish sayohatlarini qulay va dinamik formatlarda hujjatlashtirish imkonini beruvchi turli xususiyatlarni taklif qiladi. Gipoteza yoki Diigo kabi raqamli izohlash vositalari talabalarga matn qismlarini ajratib ko'rsatish, sharhlar qo'shish va o'qiyotganda shaxsiy eslatmalar qilish imkonini beradi. Izoh matn bilan faol shug'ullanishga yordam beradi, bu esa o'quvchilarga aniq g'oyalar ustida fikr yuritish va muhim bo'limlarni qayta ko'rib chiqish imkonini beradi. Google Docs, OneNote yoki Evernote kabi vositalar talabalarga raqamli jurnallarni saqlashga imkon beradi, bu erda ular o'z fikrlarini hujjatlashtiradilar. Onlayn jurnallar talabalarga o'z fikrlarini tartibga solish, oldingi yozuvlarni ko'rib chiqish va yanada boy aks ettirish tajribasi uchun rasmlar yoki havolalar kabi multimedia elementlarini qo'shishni osonlashtiradi. Loom kabi platformalar o'quvchilarga an'anaviy yozma aks ettirishga muqobil ravishda video yoki audio aks ettirish imkonini beradi.[4] Video va audio aks ettirishlar darhol reaksiyalarni ushlaydi va keyinroq taqqoslash uchun qayta ko'rib chiqilishi mumkin, bu esa o'quvchilarga vaqt o'tishi bilan tushunishidagi o'zgarishlarni kuzatish imkonini beradi.

Xulosa. O'qish va yozishdagi samarali amaliyotlar matn asosida samarali ta'lim olish uchun zarur bo'lib, o'quvchilarda chuqurroq tushunish, tanqidiy fikrlash va o'z-o'zini anglash qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Jurnal, tizimli aks ettirish savollari, tengdoshlarning fikr-mulohazalari, o'z-o'zini baholash va raqamli vositalar kabi usullardan foydalangan holda, o'qituvchilar reflektiv fikrlashni rivojlantiradigan muhitni yaratishi mumkin. Ushbu amaliyotlar o'qish va yozishni passiv faoliyatdan faol, o'ylangan jarayonlarga aylantiradi, talabalarni akademik muvaffaqiyat va umrbod ta'lim olish uchun muhim bo'lgan ko'nikmalar bilan qurollantiradi. O'qituvchilar ushbu reflektiv odatlarni rivojlantirar ekan, ular o'quvchilarga ko'proq qiziquvchan, tahliliy va moslashuvchan o'quvchilar bo'lishga yordam beradi, matnlar va shaxsiy tajribalari o'rtasida mazmunli aloqa o'rnatishga qodir.

References:

1. XEMRAEVNA M. G., MIRZARAXIMOVNA A. B. MUTAXASSISLIK BO'YICHA ADABIYOTLARNI

- O'QISH VA TUSHINISH QOBILİYATINI RIVOJLANTIRISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2022. – Т. 13. – №. 1. – С. 129-133.
2. G'aforovna J. H. SAVOD O'RGATISHGA TAYYORGARLIK BOSQICHIDA O'QISH VA YOZUVGA O'RGATISH //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 1-4.
3. Ikromjonovna J. S., Ikromjon o'g'li P. H. ONA TILI VA O'QISH DARSLARIDA PISA XALQARO DASTURIDAN FOYDALANISH //Kokand University Research Base. – 2024. – С. 242-249.
4. Abduraxmonova D. ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLIGIDAGI MAVZULAR ASOSIDA KICHIK OG 'ZAKI INSHO YOZDIRISH USULLARI //Академические исследования в современной науке. – 2023. – Т. 2. – №. 1. – С. 117-120.